

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди Советинин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

№ 159 (11056)

1979 чылдың июль 11, среда

1925 чылда үндөөлөгөн

2 өсөн

МАЛГА—ЧЕТЧИР ЧЕМНЕРНИ

Бөдүүн, чулуктуг болгаш холуксаалыг чемнерни бүдүрерин көвүдөдиринин болгаш шынарын бедидеринин талазы-биле хемчеглер дугайында доктаалды СЭКП обкомунун бюрзу болгаш республиканын Министрлер Чөвүлели хүлээп алган болгай. Мал чеминин баазанын кошса совхозтарга мал ажылын улам ырай интенсивтив хөгжүдеринге шынгын шаптык болуп турарын ук доктаалда демделген.

1979—80 чылдарда мал кыштаглаашкыннын чедишкенин эрттирер сорулга-биле бо чылын республиканын ажил-агыялары 160 муң тонна сизенин, 46 муң тонна сенажты, 380 муң тонна силосту, 6 муң тонна витаминин сизип алганын, 8 муң тонна буюу-бүрүнү болгаш 180 муң тонна саванын белектер ужурулуг. Ол дээрге 153,1 муң тонна чемгерилге едниидазы-дыр, азы эркен чылын белектеринден 64,5 хуу хөй.

Бо чылдын агаар-бойдузунун байдалы база-ла ындыг эки зөөс. Чаашкын шоолуг чагбай тургандан чайны башкы айынын изиг хүнери тарааларын, сизенерин өзүп үнеринге багай салдарын чедирген. Ындыг болганда көдээ ажил-агыянын районнар эргелдеринин болгаш совхозтарнын удуртукчулары эргежок чугула организастыг хемчеглерин алыр хүлээлгелиг.

Бо талазы-биле кылыр ужурулуг ажилдарын үстүндө доктаалда тодаргай айткан. Мал чеми культулар тараан черлерин болгаш чайгаар үнгө сизип шөлдөрин мал чеми бүдүрер механизастыг тартыган бригадаларга, зооноларга быжыглаар. Мал чеми белектеринге хергелээр бүгү машиналарын септелгезин өй-шаанда чорудуу, үстүндө айткан бригадаларга, зооноларга хүлээлээр. Силос болгаш сенаж салыр онгарларын септелгезин, оларны кылырын июль айын 15-тен сонгаарлатпайн доозар. Мал чеми бүдүреринге мурнакчы технологияны ажылгап, күш-ажылды шың организастарын өөренер талазы-биле бригадаларнын, зооноларнын кежигүннеринин өөредилгезин чер болганга чорудар. Тараан болгаш чайгаар үнгө сизгенерни кол участоктардан белектеринде чергелештир, хемчег унарында база хөлдөр эриктинде, чоогаларда, арга-арыг иштинде, оруктар кыдыгыларында дээш өске-даа черлерде үнгүдүзү сизгенерни бүрүнү-биле кезип алырынче кичээнгей салыр. Сугаттыг черлерин эн-не долузубиле болгаш чөп ажылаарынын, культура-техниктиг ажилдарын калбартып чорударынын, хөй чылдыг сизгенерин ийги дүжүдүн алыр талазы-биле ажилдарын чорударынын, ол ышкаш ам чагган чыска удур чочак-тараанын, дониктин, көк-тараанын, судан сизеннин, могарын, чумизанын, соргонун тараылазын калбартырынын, оларын ажаан өстүреринин архетехниказын экижидеринин, чемшичиделдерини үр-түнедиг ажилдарынын хемчеглерин совхоз бүрүзүнге ботандылар. Республиканын совхозтарында бо талазы-биле кылдырган ажилдар эвээш.

Бо хүнерге чедир бүгү ажил-агыялар сизген кезер 726 машинанын 525-ин септеп алган, ол дээрге планын чүгле 72 хуузу-дур. Барын-Хемчик—88 хуу, Мөңгүн-Тайга—82 хуу, Улуг-Хем—80 хуу күүсеткен. Сизген кезер машиналарын септелгезин Бай-Тайга, Кызыл райондарнын ажил-агыялары багай чоруткан. Оларда ам безин техниканын хөй кезип белең зөөс.

Республикада бар витаминин сизген далганы бүдүрер 33 агрегаттын чүгле 13-ү белең. Арткан агрегаттар септеттимезин ийикпе, азы чиг-эт-биле хандырттымаан. Ылангыя Бин-Хем, Каа-Хем, Чөөн-Хемчик райондарда септеттимезин агрегаттар хөй. Ам бо хүнерде Танды районун совхозтары, Көдээ ажил-агыянын дуржулга станицязы, Чөөн-Хемчик районун «Хөндөргей», «Сут-Хөл», «Чыраа-Бажы», «Тыва», Бай-Тайга районун «Тээли», Улуг-Хем районун «Күш-ажылдын хостуу» совхозтары мал чеминин белектеринче кирген.

Ынчаарга Каа-Хем, Барын-Хемчик, Эрзин, Тес-Хем, Өвүр, Кызыл райондарнын совхозтары сизген кемилдезинче оожум болгаш организаст чок кирип турар. Оон-биле чергелештир бо черлерде буга-сумуннар, оруктар, арга-арыг иштинде кезип ап болур сизген бар турбуже, ук ажылды ам-даа эгелевзин дүвүренич.

Хөй чылдыг сизгенерин ийги дүжүдүн алыр сорулга-биле чайгы сугатарынын Улуг-Хем районун «Күш-ажылдын хостуу» база Көдээ ажил-агыянын дуржулга станицязы эки чорудуп турар. Эске ажил-агыяларын удуртукчулары болгаш специалистери бо ажылче улуг-ла кичээнгей салбайн турарындан тараан хөй чылдыг сизген шөлдөрүнн дүжүдү эвээш.

Ынчаарга СЭКП обкомунун бюрозунун болгаш республиканын Министрлер Чөвүлелинин мал чемин бүдүрерин көвүдөдиринин база шынарын бедидеринин талазы-биле хемчеглер дугайында доктаалдарын удуртулга болдурган, ону боттандыраарда, ажил-агыяларда бар чептерини дарый чайладып, ажык, оргу-дески шөлдөрүнн чайгаар үнгө сизген болгаш тараан мал чеми культуларын машина-техника күжү-биле кезип белектерин-биле чергелештир сизген кезип болгу дег эпчөк черлерин—хемнер уну, хөлдөр кыдын, аргаары ишти, буга-сумун, оруктар кыдыгыларын сизген шүптүзүн кезип алырынче бүгү күштү мөөңдээр эргежок чугула.

Күрүнеге шынарлыг хөй дүктү берээлиңер!

ДАРЫЙ ДООЗАР ДЭЭШ

Бин-Хем районда «Кызыл тараачын» совхозтуң Эрбек салбыры хөй кыргылдазынче июнь 26-да кирген. Хөй ажылдыг бо салбыр онгу беш чылдың дүктү чылында нититизи-биле 20171 хөйну, азы 45 коданын кыргыныр умурлуг. Бир баш хөйгө онааштыр 3 килограммдан эвээш зөөс дүктү алыр хүлээлгелиг, күрүнеге 96 тонна эки шынарлыг дүктү садар планныг. Бо үстүндө маш сан-чурагайлардан алырга, ажыл ындыг-ла белең зөөс, олче күштү мөөңдээр болгаш амьды шың организастары чугула турган дээрзи билдингир-дир.

Эрбек суурда кыргылда пунктузун баш удур багай зөөс септеп белектерээш, кыргылдамы эгелези. Кыргылдага коданынын киририниң графикин тургускан, пунктуга хүнде-ле 600 кг дүктү кыргыныр, кыргынычы бүрүзүнүң хүнде улуг-нормазын доктаатын. Кыргынычыларны болгаш өске-даа ажилдакчыларын четелези, оларнын ортузунда социалисттиг чарышты организастаан болгаш оң түңиелин беш хонуктап үндүргөш, мурнакчыларын шаңнап, маилтап турар.

Чоокну хүнерге чедир нититизи-биле 10700 ажыг хөй кыргытыганын, олардан 34 тонна амьг дүк алыганын. Кыргытыганын дүктү удур класстааш, пресстеп шарааш, бөлөтөл черлеринче чорудуп турар. Кыргытыганын бир баш хөйгө онааштыр 3,2 килограмм дүк алыганын. Дүктүң

шынары эки, хөзалганы багай зөөс. Мөөн алгаш көөргө, бо чылын күрүнеге дүк садарынын планын салбыр күүседип болур хире.

Амгы уеле кыргылданың чоруп турары доктаатыганы графиктен хожудавайын турар. Сөөлүг бөш хонуктуң түңиелин безин алгаш көөргө, норма буугаар 600 кг дүк кыргыныр тургаш, херек ырында 729 кг дүктү кыргаш. Бо болза хөй кыргынычыларын, ылаңгыя кыргылданың азуулу мастерлериниң ызымак болгаш шынарыг ажилдаанынын ачызы болуп турар. Бисте шынал-ла эки кыргынычылар бар. Чинээ, С. Баунал улуг-нормазын ийи каттап амьг күүседип турар. Н. Бюрьбу хүнде 152,7 кг дүктү кыргып ап турар.

Салбырын хөй кыргынычыларынн мурунда амьг ам-даа хөй. 16 кире кодан, он муң чыгы хөйну кыргыныч дүрген доозар болгаш оларнын дүгүн чидирг чок алгаш, күрүнеге дүмаар умурлуг бис. Ынчангаш салбырын кыргылда пунктузунда ажилдап турар бүгү кижилер ынып турар ажылынын бүдүрүкчүлүгү, шынарлыг дээш улам ханысалгылыг ажилдаары, салбыр эргелээр черинч болгаш Эрбек көдээ Советтин күүсөкөнү талзыннан амьды организастап башкаарын улам экинждери негеттинер.

А. МОНГУШ, Эрбек салбырын эргелечкин.

ХӨМҮР-ДАШ ЧЫЛАРДА

«Каа-Хем» разрезтин коллектив онгу беш чылдың дүктү чылында социалисттиг хүлээлгелерин чедишкенин күүседип турар. 1979 чылдың бирги чартында хөмүр-даш тыяжынын талазы-биле планын оонадаларын коллектив хуусаа бетинде, июньнун 8-те-ле күүседипкен. Бирги чартын чылда хөмүр-дашчылар 429 муң тонна хөмүр-дашты казып тыпын.

«Каа-Хем» разрезтин коллектив онгу беш чылдың дүктү чылында планын оонадаларын күүседип дээр республиканын улуг-пүр-бүдүрүлгелеринин ара-амыда социалисттиг чарышма идеяныг кырып турар. Мурнакчы бүдүрүлгенин коллектив ийгиин-биле ында участок, бригада, экиажык бүрүзү боттарында бединсел социалисттиг хүлээлгени аа-гай. Ылангыя даг участогунун коллектив планын оонадаларын доктаамал амьг

күүседип турар. Участоктун социалисттиг хүлээлгезинде амьгачтар бижиттинген. 1979 чылда хөмүр-даш тыяжынын планын декабрь 29-чын планын декабрь 29-чын күүседип болгаш пайдан амыр 4 муң тонна хөмүр-дашты казып тывар. Дартранспорт дериддеринин, экскаваторларын техниктиг ажаалдапын хандырылганын экижидеринде күш-ажылды бүдүрүкчүлүгүн планнаптыгымын амьг 4 хуу белил болгаш хөмүр-даштын пландап амьг тываарын күш-ажылды бүдүрүкчүлүгүн өздүкенин күсөдүп беле алыр. Чер өрүмүзүнүн болгаш чер картын хөмүрүлүгүн талазы-биле планын оонадаларын декабрь 29-та күүседип. Чартын 7 савалды бүдүрүлгө ажылгаар. 3 ажалынын мергежилни белилдер.

Участоктун коллектив күжөндүрүлгенин ажилдаанынын түңиелинде бединсел социалисттиг хүлээлге эки күүсеттип келген. Эртен амьг айда хөмүр-дашчылар пайдан амыр 29 муң тонна хөмүр-дашты казып тыпын.

«Пайдаланыл-ла», «Каа-Хемин»-да дагчылары бирги чартын чылда планын амьг күүсеткен. Бо ийи участоктарын коллективтеги араамыда социалисттиг чарыштын.

Ында бүдүрүлгенин ийги чедишкенинде боттарынын ызымак амьг-амьг-биле төлөтүп үштү-хүтүзү кирип турар меркетиңер хөй. Бүдүрүлгенин ханысалгалар участоктарында коммунисттерни бижылааш болгаш олар амьг-амьг эки үдөгөржөктө көргүзүп турарлар. ЭЖ-46 маршалыг экскаватордун дуржулгалыг машинасы, коммунист Анатолий Александрович Нехорошковтуң удуртаны № 3 экиажык планын оонадаларын доктаамал амьг күүседип турар. Бо чылдын эртен 5 айламетр даг массаам чүдүрер планын тургаш, херек кырында кылганы 93,5 муң кубометр болгаш.

Коммунистти күш-ажылдын шамдыгы, амьг коммунист Михаил Александрович Реп амьг-херек дээде амьрдын-даа утуптар, дөссөс септиңдер кыжыктерин биррээп. М. Реп чер үтээр стивокту машинаны Оол күш-ажылды көргүзүлгөр үгүдү-ле бедик, ол онаашкан амьгачтар ханысалгалары, эл-өөрүңүн төлөттөгү, ОЖ-21 маршалын чер үтээр стивокту машинасын Николай Николаевич Зубарев даг участогунда социалистти чарыштын меркетиңер озурууда чоруп турар.

ЧУРУКТАРДА: Коммунистти күш-ажылдын шамдыгыларын экскаваторчик А. А. Нехорошков; өрүмчүгү стивокту машинистов Н. Н. Зубарев биле М. А. Реп.

У Ж У Д У Ш К У Н Ү Р Г У Л Ч У Л Е В И Ш А А Н

УЖДУШКН БАШКАРАР ТӨШ (СЭТА). Орбитанын «Салют-6» («Союз-3») комплексинын иштине Владимир Лихов болгаш Валерий Рюмин 19 неделя дүргүзүнда аймадап келгенер.

Аймадап каанган дерг-херекселдерин экиажык ставидан чүкү сөөртүр «Прогресс-7» корабльче кырып болгаш ам болур иштине-дөргө база иштине-дөргө артем аппаратураны белектериснер.

Медицина шпигиттеринин программам баугаар космонавтлар мага-боттуң девизин хемчөп, ленин чок байдалда хөй күш үндүрбес пынганарнын чамдык бөлүктеринин вайдалдарын үксеп көргөнөр.

Чүкү сөөртүр корабльдин балаанырындап балкартынар комплекстин өрөөзде-

риңче агаарын июль 9-та немей долдурган.

Оон журнунда эркен ийи хүн дүргүзүнда экиажык иштине-дөргө ба дептиңган. Космонавтлар күш-дамыр мергежилдерин кызын, өр-бүдөдирин-биле чуулаашып, Чер болгаш оскан кырын дөрт хайгарып көргөнөр.

Экиажытын кемеселери-биле болгаш телеметриктиг хемчөшкениннин сай-түңү-биле алмыра «Салют-6» станицымы болгаш «Союз-3», «Прогресс-7» корабльдерин иштине системалар болур чогууру-биле аймадап чорутуу.

Наздимир Лиховтуң болгаш Валерий Рюмининин кадыкымы эки.

МООЛ УЛУСТУҢ БАЙЫРЛАЛЫ

Моолдун улусту революциязын 38 чыл оюн Москваның хөй-иштанинн төдөлөгелери байырлаалы-биле демделгезин. Аида турсааткан хурал июль 9-та Демир-орукчуларын төп куаьтура баажымыга болган.

Президиумга СЭКП ТК-нын Политбюро кезигүвү, СЭКП ТК-нын секретары А. П. Кирилешко, СЭКП ТК-нын секретары М. В. Зимакин, албайнын өске-даа кижилери бар болган. Оларнын-биле калды МАРН ТК-нын кезигүвү, МАР-нын Министрлер Чөвүлелиниң Информация, радиодомчидылга болгаш телевидение талазы-биле күрөмитет-

тин даргаам С. Пуэвжакина баштаганын моол делегация база олурушкан.

Иштелгели ССРЭ-нин онуг металлургия министр П. Ф. Ломанов кылган.

Улут Онгаарыдан сорук киргитки чикен алган улусту революциянын тилгелгезин моол улустун салым-тоолун, чүртүн оуур-хөйирин үдөшин-биле өсүрткөн. Совет Эмгекчилик, социалисттик өске-даа чүрттарын дузаалаамы-биле Моолада чүс-чүс үлөтүрүр бүдүрүлгелерин, чүрттага бажыныарын, культура төлөткөн, медицина албан черлерин тудуң турар

деп. МАР-нын ССРЭ-де элчин Х. Баярагч болууңду чуулаашка демделгезин. МАР-нын болгаш ССРЭ-нин улустарынын дайырлымын тег баажыга улут Леяла болгаш Суза-Батор турган деп, ачтын оонадап айткан.

НИИТИНИН МАЛЫНГА

Бо хүнерде Улуу-Хем районун ажил-агыяларынн шүптүзү мал чеминде белектерин эгелгелгелери. «Найрал» совхоз витаминин сизген далганын белектеринче кырыпкен. Ында 13 кижиде доктаамал ажилдап турар, баштайгы хүнерде 10 тонна витаминин сизген далганын белектерээш.

Арыт-Баим школамын ч башчылары болгаш өөрөлп-чидерилер тургустунган бригада «Улуг-Хая» совхозтун сизген шөлдөринде мал чеми белектер эгелези. Арыт-Баимдин сүт-бараан фермазынча 5 тонна сизген сарааттап берген.

К. МААДЫ.

ДАШТЫКЫДА

Социализм чурттарында ЮБИЛЕЙГЕ УТКУШТУР

ВАРШАВА. Улусту Польшаның чокчулуды келгелгелери 35 чыл юбилейге адал болдурган социалисттиг хүлээлгелерин долдур болгаш амьг күүсеткенниң дугайында үдөшүр-бүдүрүлгө коллективтеринин рапорттары Варшава ПУР-нуң бүгү-ле буудуларында кээп турар.

Чагай чаңчылды Гаугаар чарышканынның бирги одурууда — дагчылар чоруп турар. Олар графикти мурнай, июль төнчүзүндө, 100 миллион тонна хөмүр-дашты казып тыпын.

Ол ышкаш металлургия заводтарының коллективтеринин ажилчылары, корабль болгаш машина кымыкчылары, республиканың экономикаынын өске-даа адырларының ажилдакчылары бүдүрүлгелерин эки түңиелерин чедип ап турарлар.

ЧЕДИШКИНИНГ ЧАРТЫК ЧЫЛ

ПРАГА. ЧССР-нин Муржу-Моравия хоорайнын Пошторна хоорайнын «Фосфа» дээр химия заводунун коллектив бо чылдын баштайгы чартында планын амьг күүседирген чедип алган. Ол фосфор кислотазын кызып турар амьг үеңиң бөлбазынын бүдүрүлгө черин эртен чылын ССРЭ-нин техниктиг дузааламгызы-биле амылгага кырып, амылдадып эгелези.

Ол завод бо чылдын башында 43 муң тонна продукцияны кызып үлтүрө. Ол чорук минералдыг химия-чиделгелерин бүдүрүлгө чехословак экономикаынын ук үлеин чиг-этке хергелди бүрүзү-биле хандыраар аржын бар.

Ол кол продукция-биле чергелештир «Фосфада» төлөвилел буугаар суук азот-фосфор кемшичиделгелерин кызып үлдүрүп эгелези.

ТУДУГЖУЛАР БАЙЫРЛАЛЫ

СОФИЯ. Болгар туудугжулар боттарынын профессионал чарыштын социалисттиг чарышма улут чедишкенин болгаш улус ажил-агыянын чаа-таа туудугтарын амылгага кырып-биле умурамын турарлар. Чагай чаңчылы буугаар Туудугчу хүвү республиканың чедишкенинн көрүлгөдөн болуп кел чылар.

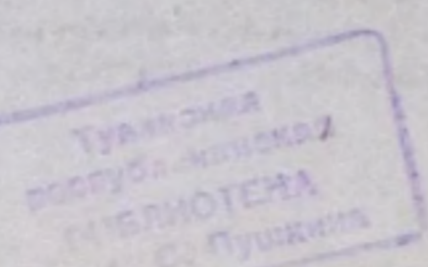
Чүгле совагы үедө делегейде э-не улут дээр Варна-Ильчевскинин паром-көвүртү дээр ишкандиңгел туудугуна индустрия туудугтары. Девенин улутуң комплектинде, Буругаста болгаш Плевнада нефть-химия комбинаттарында дыка хөй бүдүрүлгө черлери, чаа энергетика күчүлери, өске-даа хөй-хөй черлер амылгага кырыптың. Беш чылдын үш чылында дүргүзүндө чүртүн ажилды чонлары 173 муң дөрбөлтин метр шоддуң чаа турттада бажыныарыч көжүп кирген.

АЖЫЛДАП ЭГЕЛЭЭН

УЛАН-БАТОР. Республиканың байысыламынын чылында чаа радиодомчидылга станицынын ажилдап кырыпкен. Ол эң чаа, сайманыгай дерг-херекселдер-биле кылдыган радиодомчидыл эркен чылда туттуганын станицалар-биле нады чүртүн бүгү буудуларында радиодомчидылгаларынын дыкамын.

ДАШТЫКЫЖЕ УЛАМ ХӨЙ БАРААННАР

ХАНОЙ. Увезилг миятар, лаучук, кофе, арахис үзү, далай байлактары — бо болгаш өске-даа тропик продукциянын хөйиринин Социалистик Выетнамдын даштын сазды черлеринде дыка улут сонуугады болдуруңду турар экселот барлаварынын дакымында кирип турар. ВКП-нын IX съездинин шийлиглеринин буугаар оларын бүдүрерин улам көвүдөдир болуп улут шийлешкенин кырыпкен. Республиканын күрүс бүдүрүлгелери болгаш көөргөлөрү-даа даштынче күндүрер продукциянын кемсизин улагаттырып, шынарын улам экинждип турар.

АКТИВКЕ ДАЯНЫР

«Идеология, политика-экономикалык аялдар...»

«Идеология, политика-экономикалык аялдар...»

«Идеология, политика-экономикалык аялдар...»

«Идеология, политика-экономикалык аялдар...»

«Идеология, политика-экономикалык аялдар...»

«Идеология, политика-экономикалык аялдар...»

«Идеология, политика-экономикалык аялдар...»

«Идеология, политика-экономикалык аялдар...»

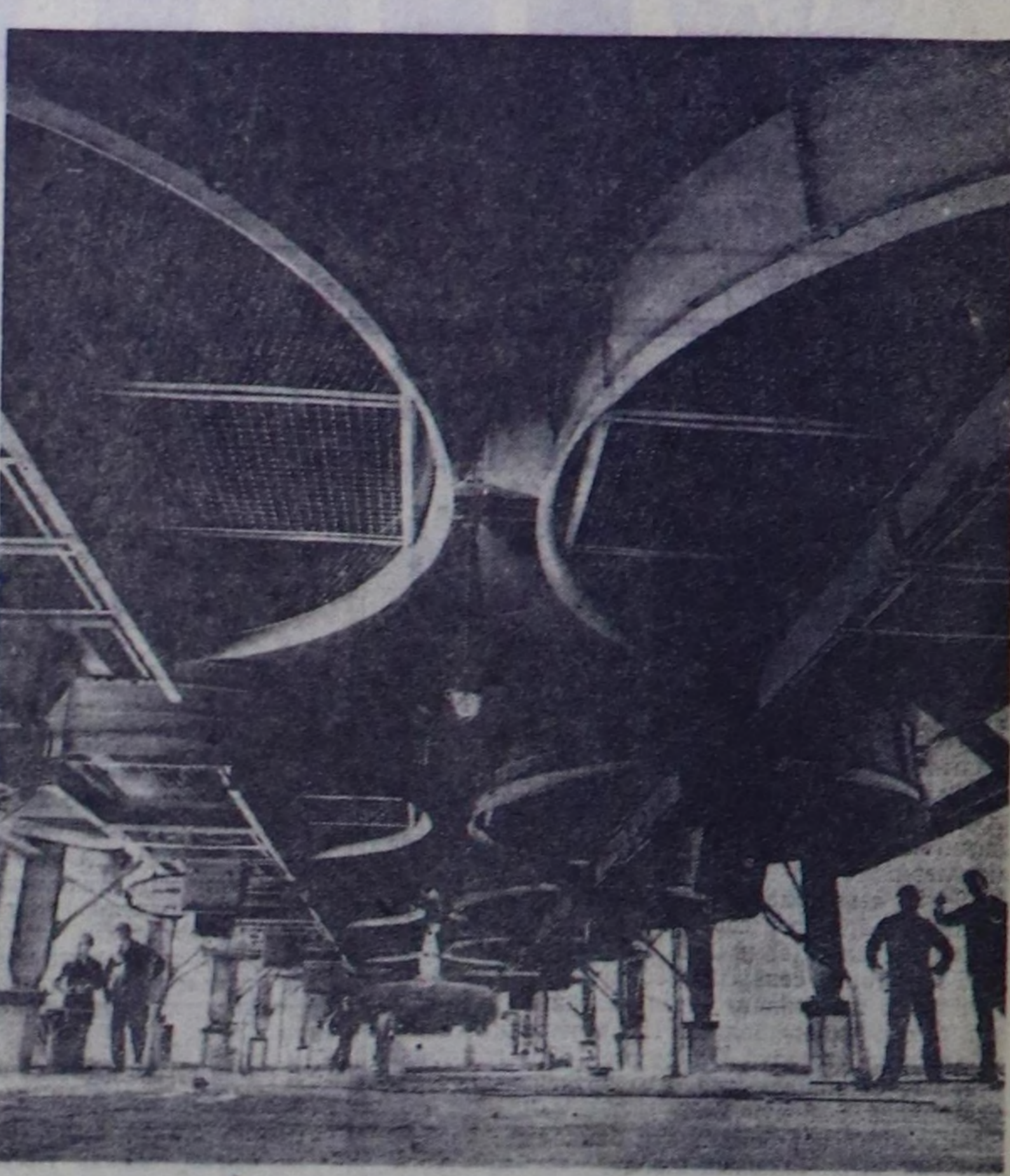
«Идеология, политика-экономикалык аялдар...»

«Идеология, политика-экономикалык аялдар...»

«Идеология, политика-экономикалык аялдар...»

«Идеология, политика-экономикалык аялдар...»

РИФОРМИНГ ТУДУУ

«Шинни» тускай корп. БAKY, Владимир Ильич аттыг нефть базаларында кылдыр заводта тууду турар катары риформингте беш шинари ажалды баштадыр ажаллаар.

Катары риформингте беш шинари ажалды баштадыр ажаллаар. ЧУРУКА: тууду участоттарынын биринде. О. ЛИТВИНИНГ фотоу. СЭТА-нын фотохромика.

НОГААЖЫЛАРДА

ЕВРОПАДА ЭН УЛУГ

КЫРГЫЛДА ДООСТУРГА

Тандым С. К. Тока атыг совхозтун ногаа бригаданын коллективин бо чылын 3 гектар шөгөтө капуста, агуреп, морковь болгаш еске-даа ногааларын тарав. Амгы үдө ногаажылар агордотун ойт-сигенин аштап, черия үлдүрөтп, минералдыг чемшичылгени теккенир.

МОСКВА ОБЛАСТЬ. Болшевский комбинор заводу чыл эгезинен бээр кызыл акар 233 муу рубльди белик шинариле продукцияны салым саарган. Бүдүрүгө 50 ажалды кезирип, күшпө, майыстыга болза маалга, тоолууларга, балыктарга комбинорларын бүдүрүп турар. Болшевскийн заводу болза комбинори үдүртүрүп баштагы заводу. Ону В. П. Лениннин инициативага биле чурта эл баштай үндөштөнгөн «Лесные Поляны» совхозтун мал чепи белеткээр.

Мал чепи баазага тургускан. Амгы үдө өл болза комбинор бүдүрүгө специализацияланган Европада эн үзүг бүдүрүгө чер болур. Автоматтыг режим-биле ол ажаллаар. Бүтүлгө технологот ажалдарын башкарып төп черден чордулар.

ЧУРУКА: комбинорларын төптүттүгөн чептерини тускай машиналарын режисч чоруп турар. В. КОШЕВОНУН фотоу. СЭТА-нын фотохромика.

ЧЕДЕН ТОННА ДЭЭШ

«Сүт-Аал» совхозтун Киров салырында дуржулгалыг ногаажылар бригаданын чыл үдөштүгү ажаллап келген. Бүдүрүгө 50 ажалды кезирип, күшпө, майыстыга болза маалга, тоолууларга, балыктарга комбинорларын бүдүрүп турар. Болшевскийн заводу болза комбинори үдүртүрүп баштагы заводу. Ону В. П. Лениннин инициативага биле чурта эл баштай үндөштөнгөн «Лесные Поляны» совхозтун мал чепи белеткээр.

«Сүт-Аал» совхозтун Киров салырында дуржулгалыг ногаажылар бригаданын чыл үдөштүгү ажаллап келген. Бүдүрүгө 50 ажалды кезирип, күшпө, майыстыга болза маалга, тоолууларга, балыктарга комбинорларын бүдүрүп турар. Болшевскийн заводу болза комбинори үдүртүрүп баштагы заводу. Ону В. П. Лениннин инициативага биле чурта эл баштай үндөштөнгөн «Лесные Поляны» совхозтун мал чепи белеткээр.

«Сүт-Аал» совхозтун Киров салырында дуржулгалыг ногаажылар бригаданын чыл үдөштүгү ажаллап келген. Бүдүрүгө 50 ажалды кезирип, күшпө, майыстыга болза маалга, тоолууларга, балыктарга комбинорларын бүдүрүп турар. Болшевскийн заводу болза комбинори үдүртүрүп баштагы заводу. Ону В. П. Лениннин инициативага биле чурта эл баштай үндөштөнгөн «Лесные Поляны» совхозтун мал чепи белеткээр.

«Сүт-Аал» совхозтун Киров салырында дуржулгалыг ногаажылар бригаданын чыл үдөштүгү ажаллап келген. Бүдүрүгө 50 ажалды кезирип, күшпө, майыстыга болза маалга, тоолууларга, балыктарга комбинорларын бүдүрүп турар. Болшевскийн заводу болза комбинори үдүртүрүп баштагы заводу. Ону В. П. Лениннин инициативага биле чурта эл баштай үндөштөнгөн «Лесные Поляны» совхозтун мал чепи белеткээр.

АЖЫЛ-ИШЧИ СОРУК

«Идеология, политика-экономикалык аялдар...»

ЧУРУМАЛДЫГ ЧЕРДЕ

«Идеология, политика-экономикалык аялдар...»

«Идеология, политика-экономикалык аялдар...»

ШЫН

«Идеология, политика-экономикалык аялдар...»

Беш чылдың кижилери

«Идеология, политика-экономикалык аялдар...»

Партиянын XXV съездинин болаш СЭКИ ТК-нын Илеумдарынын шийттирарин амыдыралга боттауларды...

АМЫДЫРАЛЧЕ УЛАМ ХАНЫДААР

бикирти тургузарына шуут кирипшен деп чууду демдеген болур. Оон дугайма чуте чуугаан тур сен диде...

жигиттин турар. Ол ам доостур «Ыркым булуу», «Ырак булуу» деп чогаалдарын ушкуну...

хоочуннарда-да, амылтарда-да бар. Кылычтын ажылдарынын үөлөшүнүн бистер...

Чогаадыкчы ажылаакчы болгаш беш чыл

Соолгу чылдарда тыга чогаалчыларым номгарын орус дыче окулдуруп үндүрер ювүдөн. Салчак Токаин «Араттын созу» бистин туртувустун болгаш делегир хой-хей дыдарында окулдурган болгаш...

Чууга. Чогаалчы кадрларын (ылаңгыя кейжүү) өстүрер акчиде сагыш салым турар бис.

И. Ч. САЛЧАК, Тыванын Чуркчулар эвилезинин баштаар черинин даргаам: Тывага профессионал чурумалдыг уран чуул дөртен чылдарда үдеаэттинген. Эвилел организациятынгадан бөр ам беш чыл чогушудан турар.

К. К. КУДАЖЫ, Тыванын Чогаалчылар эвилезинин баштаар черинин даргаам: СЭКИ ТК-нын худэс алган доктаалы биеке программаны локумент болуп турар.

Тыва чогаалчылар тыга бо чылдын май 10-да үгөн «Шин» соулуда Х. Кукуттин «Чудуел болгашыл» деп чагаанын помчаам...

Толганын кара чакындаан көрүп өскөн адал-напайн арагалашкымы, шоп-солдам, бак солдериш — оолдун чоорту кадыг солдериш, керегел чок болу берген...

КИЖИДИДЛГЕНИН САЛДАРЛЫ

Учүмдериин өг-бүлели өскөрдөн ылгаар чүөк-лаачок — ачым салбыр эргелекчи, а авамы школада төлөк. Оларын чурттап орап бажынын ишти-да, дашты-да арыг-сылг, язым-бүрү чөктерини, ышгарын тарым өстүрген. Ногааларын болгаш нартофельди чыл бүрдө таарым келген.

Школа болгаш амыдырал таарымчалыг

Өөреникчилерин чыгыш дыштанылазанын аяктыгы, содун ылдыр эртерер талаан биле ажылды Шенээр ортумак школазы (директору К. Т. Ишиван) организациястыг локумент болуп турар.

Эрес-оол Сааневич Сат таарыларын. Өөреникчилер мында ам бир ай хире ажылдан турарлар. Бу үенин иштенде оларын кылган ажылдарын шына-ла хей. Ам чымдык эвилелер нартофельдин бок үнүштерин аштарынче кирер деп турарлар.

Ам өөреникчилерин школа чамында үчүстөгү болгаш совхозта ийи бүдүлдүге бригадалары, оон аңгыда будук-бүрү бөлөктөр бир эвиле тургустунган. Дика хой өөреникчилер совхозта хой ыргыгалдама киршип турар.

Эрес-оол Сааневич Сат таарыларын. Өөреникчилер мында ам бир ай хире ажылдан турарлар. Бу үенин иштенде оларын кылган ажылдарын шына-ла хей. Ам чымдык эвилелер нартофельдин бок үнүштерин аштарынче кирер деп турарлар.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ИЮЛЬ 11-ДЕ БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН 10.00 — «Уев. Информестыг программа. 10.40 — Эртеги гимнастика. 11.05 — А. Барто «Бичилерининдеп ашочидилген». 11.50 — Кино ашчоруктарынын куулу». Ю. А. Семенов эртерер. 12.50 — «Ала-чурттуг Улуг дайымы». Кинополет. 19-ну фильм «Еданынчыг соолгу тулукуш».

«Чүс орук» бирээя союно. Дамчылыгы. 18.10 — Телемэдлер. 19.25 — Чаралалар. МОСКВАДАН 19.30 — «Будуктары чок ымы». Арга-арыг ажылгалымы айтыргалары. 2-ги дамчыдылга. ССЭР-инн артынын болгаш ийи аныкчалымыр уаитургуурун миялестер Н. В. Тимофев киршип турар. 20.00 — «Чуркч Буранде» — хури. 20.15 — «Богдн делегейде». 20.30 — «Эренинн ченешинче». 21.00 — «Аренин». Телефилмдеринин «Злата Прага» ден элестег фестивалынын 1979 чылда чок шыналымын аяган уран-чечен телефильм. 22.30 — «Уев. Информестыг программа. 23.00 — 00.40 — «Музыккалыг амыдырал». Тележурнал. Дамчылыгынын композитор А. Николаев эртерер. Тенгенде-мөдөөлөр.

СПОРТ * СПОРТ * СПОРТ

Спартакиадага уткуштур

МОСКВА. Чурттуг кол стадиону — Лукининин улуг спорт ареназы ССЭР улустарынын VII чыгыш Спартакиадазын киржиштирер улуге хулузу амыр.

асымдап турараар. «Электронизмек» (ВЭР) наттыкымшын кынын монтажисттери трибуналарга сан-туу көргүзүр чүдүлдерин тургускан.

сан-туу көргүзүр чүдү болушоттарыны кылыштар. «Чурук та»: «Электронизмек» монтажисттеринин болуш Лукининин сан-туу көргүзүр чүдүлдеринин бирээинин чамыла.

УЛУГ БАЙЫРЛАЛ

ССЭР-инн Улустарынын VII чыгыш спартакиадазынын программада спортчу шери-техниктеги 25 элдеринин түндүк маргалдаларын киршир. Спартакиадазын, күй-дизир дайыгышкынын эжур-дузалык шери-техникте спортчу кызылчыларын дугай-чыла чууалган болуп аалакчалык маршам, Совет Эвилезинин үш дакыр Маадыр, ССЭР-инн Дээди Союзунин Президиум келжигүү, ССЭР-инн ДОСААФ Топ Комитетинин даргаам А. И. Покрышкинде СЭТА-нын корреспондентин дилэн. Ону кыскам-биле моон аадыан парадаямыс.

Спартакиада — бистин амылжарымын, бистин салгалжарымын чок көрдүдөн, күштүг парды, эрес-диди чорутууду хымалдымы. Ол — улуг байырал.

ларын, моделистерин болгаш өскөлдөрүн маргалдалары болур. Спартакиадазын түндүк маргалдалары Киприке, Киевке, Бакуга, Минскке, Ленинградга, Омскке, Брестке, Ордага, Каунакка, Воронежке, Тольяттиге, Вильнюскка, Алама-Атага, Тбилиске болгаш өске-даа хоораларга артер.

Спартакиада — бистин амылжарымын, бистин салгалжарымын чок көрдүдөн, күштүг парды, эрес-диди чорутууду хымалдымы. Ол — улуг байырал.

Спартакиада, оон маргалдалары бистер амык салгалжарымын дайы хире өстүрүп, белекпен аданымысты көргүзөр.

Спартакиадазын шанаалары дош байтайгы маргалдалары эселен: Ашхабад биле Симферополга радиостерин, аманмоделисттерин түндүк маргалдаларын эркен. Ашхабадга эң белек: түндүлдөр чедир аданын. Станисла Зелевов (РСФСР) биле Владимир Машукин бүтү-эвилел рекорду тургускан. Владимир оон чыл мурунда Түндүк рекорду радиостерин маргалдалары чаргачан. Спортчу шери-техникте хевиреринде 188 компонент медальдоон маргалдалар.

Мезгилдеринин амылжарымын чамында спортчу шери-техникте хевиреринде 265 делегир рекордтарынан ажыг көргүзүлгө болгаш. Ам база ынд биле болур.

Баштайгы спортчу чапчадарга мени дайыктыкка база бирги тишлегерин чедип алдыртыа ореткен кичилерге өөрүн четтеренин амередиг чоругу мен. Дайынык берге хуширине чуте мергендилег ужулары мени чеддишине чедирер эвес, спортчу тергил эи дайыгышкынын улуг дуалыг болган.

Баштайгы спортчу чапчадарга мени дайыктыкка база бирги тишлегерин чедип алдыртыа ореткен кичилерге өөрүн четтеренин амередиг чоругу мен. Дайынык берге хуширине чуте мергендилег ужулары мени чеддишине чедирер эвес, спортчу тергил эи дайыгышкынын улуг дуалыг болган.

ДЫШТАНЫР ЧЕРЛЕРНИ БОКТАДЫРБАС ДЭЭШ

Улус депутаттарынын Кызыл хоорай Советинин куесуно 1979 чылдын июль 27-де дыштанылгы болаарына партия, Еписекий эринге, сөөктерге болгаш хой-нин даштаныр өске-даа черлеринге шил саваларын окутаын болгаш бусканы дөш хамаатыларынын харысалгалы күштелдер дугайында тускай шийтирерин хулузу алай.

Сөөлгү үде паркия, Еписекий эринге шил саваларын өктөар болгаш бузар таварышталар көвүдөнүндө дыштанып турарларын, ыланын чаш уруртарынын овал-одалка таварыш турарынын көвүдөнүн хооросолеттик күсүмү деңгелдөөш, садыг организацияларынын, чурттап-коммунал ажыл-агыйынын, парктын, спорт организацияларынын удуруткучтарынын шил саваларын чыгар талаан-биле толарай чымчелерин адыбны турарын, Еписекий эринтеринде, эштер черлерде, партия, бажын эрес-дидилерин, садыг организацияларынын деваскөр-лериинде шил савалар сугар хааржанарын тургуспаанын, шил чыгар ажыл-агыйынын амылгалдыгы турарын айткан.

1979 чылдын июль 12-ден эгезуш, Кызыл-Красноярск-Москва арамын 162 рейсти ТУ-154 реактивтег самолёт күүүсүдүр дээрин Кызылдың аэропорту бүгү хамаатыларга дындадып тур.

дыг дыштанылга черлеринде хой-ниинтин корум-чуруму камталарын күштелдер талаан-биле немелде хемчелерин аш чорударын, массалыг дыштанылга черлеринде, Еписекий эринтеринде, паркия арага ажар, шил саваларын өктөар болгаш бузар кичилерге хамаарыштыр 50 рублыг штрафтарынга чедир административтег хемчелерин аш чорударын, хой-ниинтин корум-чуруму үргүзүп үрөк кичилерин материалдарын күсүмүнүн чамына административтег комиссияга болгаш улус сүлүгө чорударын күлүнүргө.

Редакцияның адреси: Тыва АССР-инн Министрлер Чогулалыг Ном үндүрер чер, полтаграфо болгаш ном салымнын талаан-биле эргеледир типография (Кызыл, Шетиякка болгаш Краученко куудучу, бажыг № 1),

Кызыл, Шетиякка-Краученко куудучу, бажыг № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторуну оралакчаларынын 2-35-24, 2-31-75 харысалгалыг секретарынын 2-23-35, секретариатыгын 2-23-35, партияны амыдырал болгаш совет тургузуу едилестеринин 2-37-13, промпаала едилестеринин 2-31-75, курутурга едилестеринин 2-23-54, кездее амыл-агыг едилестеринин 2-21-47, уаитур едилестеринин 2-22-64, чага едилестеринин 2-41-27, информация едилестеринин 2-20-60, корректорларынын 2-27-41, бухгалтерларынын 2-12-45, созуу калбейи барганда 2-32-75 телефонче долзар.

ИЮЛЬ 11-ДЕ ИНИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН 15.30 — «Горнистер, харым-лазар». 19.00 — С. Лозеквич — Т. Шевченкоун «Заповед» деп шулуугу кантата. Киевтен дамчыдылга. КЫЗЫЛДАН 19.30 — «Демей-се бузурээр дир мени». Документалдыг фильм. 1-ги сериямы. 20.40 — 21.00 — «Арыг дамчыракчы». Документалдыг фильм.

Редакторуну оралакчалымы К. К. САТ.

«НАЫРАЛ»: 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 21.00 шактарда.	«Каптан»: 11.20, 13.20, 15.20	«КАА-ХЕМ»: «Чаа черде» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.
«ПНОШЕР»: 9.50, «Иваннын чаш чораны» 11.20, 13.20, 15.20	«Ключымыл»: 12.00, «Хан болгаш дер» 14.00, 17.00, 20.00 шактарда.	«ВОСТОК»: «Ключымылдыг» 12.00, «Хан болгаш дер» 14.00, 17.00, 20.00 шактарда.
«ИНИНИ байтайгы көргүзүлгөниң будуулуу»: 17.20, 19.10, 21.00 шактарда.	«ЧАВЫГ»: «Соолгу отпашканы» 13.00, 15.00, 16.50, 18.40 шактарда.	

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

АЛАПЫН КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫН ИНСТИТУДУ

1979-1980 өөредилге чыгында дараазында факультеттерге студенттер улузу алыр: Агрономия факультети — дээди мергежилдин специалистери — эртенден агрономдары белетээр. Зооинженер факультети — дээди мергежилдин специалистери — зооинженердери белетээр. Ветеринария факультети — мал эмитлерин белетээр. Экономика факультети — кезде амыл-агыг бүдүрүлгөниң экономист-организациячыл болгаш кезде амыл-агыга бухгалтер учтуурун талаан-биле экономист деп кезде амыл-агынын экономистерин белетээр. Кезде амыл-агыг механиканын факультети — калдык профильдин инженер-механиктерин белетээр. Гидрометеорология факультети — гидрометеорология талаан-биле инженер-гидрометеорологтар белетээр. Факультеттерге өөренирнин хуусамы: агрономия факультетинде — 4 чыл 7 ай; зооинженер факультетинде 4 чыл 9 ай; ветеринария факультетинде, кезде амыл-агыг механиканын факультетинде болгаш гидрометеорология факультеттеринде — 5 чыл; экономист-организациячыл тускай ортемин чедир алырмынга 4 чыл 7 ай, бухгалтер учтуурун талаан-биле экономист тускай ортемин чедир алырмынга — 4 чыл 3 ай. Бот-өөредилгелг факультетке 5-тен 6 чыл чедир өөренир. Хулузу алырмын дүрүмү баугар институтка кирерил алыр. Институтка кирерил күзөондөр ортумак школазын хемчөлө-биле шыгалда дуузар; зооинженер, ветеринария болгаш агрономия факультеттеринде — биологияга, химияга, физикага (ас-биле), орус дылга болгаш литературага (солтөне); экономика факультетинде — математикага,

биологияга болгаш географияга (ас-биле), орус дылга болгаш литературага (солтөне); механикага болгаш гидрометеорология факультеттеринде; математикага (бижылме-биле болгаш ас-биле), физикага (ас-биле), орус дылга болгаш литературага (солтөне). Шыгалдаларын ССЭР-инн Дээди болгаш ортумак тускай өөредилге институтуунун бадылан программалары баугар чорудар. Шуут өөренир-биле институтка кирерини алаа 40-45 рубль хемчөлөөг штепленди-биле хандарар. Хереглээрине кишанин чурттапга бажынын баар. Институттун ректорунга бадылдарынче дараазында документтерин козар ортумак эртемин дугайында документ (боду-биле), соолгу амалдан турган черлерин азы өөренип турган черлерин характеристика, амыл стажын дугайында шымаалга (күш-ажыл дентерден үчтө бижекте), ЭКЭ см хемчөлөөг дөрт фото-чурук, № 286 майкы баугар амчи шымаалдыг, паспорт, шерит беледин, кып бажыдылге чертетилди болу эккен көргүзөр. Документтерин дараазында адресче чорудар: 667000, Кызыл хоорай, Ленин куудучу, 30. Көдээ амыл-агыг институтуну, кадрлар кылыж.